

Asia: VN/10302/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle jalkaväkimiinojen käytön, varastoinnin, tuotannon ja siirron kieltämisestä ja niiden hävittämisestä tehdyn yleissopimuksen (Ottawan sopimus) irtisanomiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Plan International Suomi kiittää mahdollisuudesta lausua esitykseen jalkaväkimiinojen käytön, varastoinnin, tuotannon ja siirron kieltämisestä ja niiden hävittämisestä tehdyn yleissopimuksen irtisanomisesta ja siihen liittyvistä laeista.

Plan International on lastenoikeus- ja humanitaarinen järjestö, joka parantaa heikoimmassa asemassa olevien lasten, erityisesti tyttöjen, elämää. Kansainvälinen Plan työskentelee yli 80 maassa.

Kehitysyhteistyö- ja humanitaarisena järjestönä, joka työskentelee lasten oikeuksien edistämiseksi konflikti- ja konfliktinjälkeisissä tilanteissa, korostamme lausunnossamme aseellisten konfliktien aiheuttamaa vahinkoa lasten oikeuksien toteutumiselle sekä kansainvälisen sopimusjärjestelmän merkitystä.

Asetyyppinä jalkaväkimiinat ovat erityisen vahingollisia lapsille

Jalkaväkimiinat ovat summittaisia räjähteitä, luonnostaan mielivaltaiseksi ja raa'aksi aseeksi suunniteltuja. Globaalisti jalkaväkimiinoilla on paljon siviili- ja lapsiuhreja. Ottawan sopimuksen toimeenpanoa seuraavan Landmine and Cluster Munitions Monitorin mukaan vuonna 2023 jalkaväkimiinojen uhreista 84 % oli siviilejä ja 37 % lapsia.

Jalkaväkimiinat aiheuttavat paikallisille lapsiväestöille elinikäistä kärsimystä ja vammoja. Tällaisia ovat esimerkiksi raajojen ja näön menetys, psykologiset traumat sekä huoltajien kuolema. Miinojen uhreiksi joutuneet lapset eivät useinkaan saa riittävää ja oikea-aikaista lääketieteellistä hoitoa, korvauksia tai tukea.

Plan International Suomi katsoo, että Suomen tulee ottaa kantaa, kuinka se irtautuessaan Ottawan sopimuksesta edistää sopimuksen humanitaarisen vaikuttavuuden jatkumista.

Ottawan sopimuksen merkitys on puolustuskykyä laajempi, sillä se on keskeinen osa kansainvälistä sopimusarkkitehtuuria asevalvonnassa. Korostamme hallituksen esityksen myös toteavan: Ottawan sopimus on yksi tärkeimmistä tavanomaisten aseiden valvontasopimuksista ja humanitaarisen aseriisunnan instrumenteista. Sen avulla täsmennetään ja toimeenpannaan kansainvälisen humanitaarisen oikeuden yleisiä periaatteita ja pyritään vahvistamaan kansainvälisen humanitaarisen oikeuden noudattamista sekä lievennetään aseellisista selkkauksista aiheutuvaa inhimillistä kärsimystä.

YK:n lasten oikeuksien sopimus

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen artikla 38 mukaan sopimusvaltiot sitoutuvat kunnioittamaan niitä kansainvälisen humanitaarisen oikeuden sääntöjä, jotka soveltuvat niihin aseellisissa selkkauksissa ja joilla on merkitystä lapsen kannalta, sekä takaamaan kunnioituksen näitä sääntöjä kohtaan.

Niin ikään: Sopimusvaltiot ryhtyvät kansainvälisen humanitaarisen oikeuden mukaisten siviiliväestön suojelua koskevien velvoitteidensa mukaisesti kaikkiin mahdollisiin toimiin suojellakseen ja hoitaakseen lapsia, joihin aseellinen selkkaus vaikuttaa. Lapsen oikeuksien sopimuksen yleiskommentissa 13 (Lapsen oikeus olla joutumatta väkivallan kohteeksi) muistutetaan tarpeesta kansainväliselle yhteistyölle lasten suojelemiseksi sellaisissa valtioiden rajat ylittävissä konflikteissa, jotka voivat vaarantaa lapsen turvallisuuden.

Emme pidä mahdollisena, että Suomi irtautuu Ottawan sopimuksesta linjaamatta, kuinka se edistää jatkossa sopimuksen seuraavia osa-alueita:

1. Vastuu jalkaväkimiinojen lapsiuhrien vähentämisestä

Plan International kantaa huolta riskeistä lapsille miinojen käytön myötä. Suomen tulisi tehdä selkeät suunnitelmat, rajoitteet ja valinnat, jotka minimoivat riskit lapsille. Suomen tulisi asettaa

itselleen vaatimukseksi miinojen aikaperustainen tai etädeaktivointi. Miinojen digitaalinen merkintä karttaan tulisi tehdä tavalla, joka ei ole helposti tuhottavissa. Sopimukseen sisältyy myös avunantovelvoite, joka koskee sekä miinanraivausta että miinauhrien tukemista. Suomen tulisi selvittää mahdollisuutta laajentaa tekemäänsä avunantoa nykyisestä tasosta.

2. Miinanraivaustyö

Ennen Ottawan sopimukseen liittymistä, Suomi oli jo tukenut jalkaväkimiinojen täyskieltoa ja osallistunut humanitaariseen miinanraivaustoimintaan kehitysmaissa. Ottawan sopimuksen voimaantulon jälkeen on aiempien konfliktien maamiinojen raivaamiseen käytetty vuosikymmeniä. Olemme huolissamme vaivalla saavutetusta edistyksestä, jos sopimus alkaa laajamittaisesti purkautua. Maamiinojen yleistymisestä ja käytöstä kärsivät tähänastisen näytön mukaan eniten haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja heidän perheensä.

Maaliskuun 2025 jälkeen viisi eurooppalaista maata on ilmaissut aikeestaan vetäytyä 1997 voimaantulleesta Ottawan sopimuksesta. Samaan aikaan Yhdysvaltojen valtavat ulkomaanavun leikkaukset ovat vähentäneet miinanraivaustyön operaatioita ympäri maailmaa, asettaen siviilit vaaraan.

Suomen tulisi ulkopolitiikassaan edistää muiden valtioiden pysymistä Ottawan sopimuksen osallisina ja muilla keinoin edistää miinojen aiheuttamaa haittaa siviiliväestölle.

3. Riskikasvatus

Enemmistö sopimusvaltiosta, joilla on miinanraivausvelvoitteita, antaa riskikasvatusta jalkaväkimiinojen aiheuttaman saastumisen uhkaamalle väestölle. Riskiryhmiin kuuluvat ne, jotka liikkuvat säännöllisesti eri paikkojen välillä, kuten nomadit, metsästäjät, paimentolaiset ja maataloustyöntekijät, sekä luonnonvaroja toimeentulonsa turvaamiseksi etsivät ihmiset ja räjähteiden kanssa tietoisesti tekemisissä olevat ihmiset, kuten metalliromun kerääjät. Maiden sisällä siirtymään joutuneet henkilöt (internally displaced people, IDP) ovat samanlaisessa vaarassa. Lapset ovat edelleen suuressa vaarassa, ja he ovat olleet riskikasvatuksen tarjoajien tärkein kohderyhmä - muodostaen 67 prosenttia kaikista vuonna 2023 tavoitetuista.

Suomen tulisi kasvattaa tukeaan riskikasvatukselle pahimmilla riskialueilla.

Sääntöpohjainen järjestelmä

Voimme olettaa, että sopimuksesta irtautuminen heikentää merkittäväksi sopimuksen asemaa ja käynnistää irtautumishaluja myös muissa osapuolissa. Huomautamme, että Suomi ei irtautuessaan ole vastuussa näin vain oman miinanistutustoiminnan vaikutuksista ja valvonnasta, vaan mahdollisista laajemmista jalkaväkimiinojen käytön globaaleista muutoksista.

Lisäksi: jalkaväkimiinojen valmistus ja aseviennin valvonta

Jos Suomi ottaa jalkaväkimiinat käyttöön, joudumme ratkaisemaan, mistä hankimme kansainvälisten normien vastaisia miinoja. Käytännössä tämä tarkoittaa asekauppaa Ottawan sopimuksen ulkopuolelle jättäytyneiden maiden kanssa tai sitä, että Suomi alkaa valmistaa kansainvälisesti kiellettyjä miinoja itse. Suomen tulisi itse valmistaessaan kehittää miinoja joissa on siviilien turvallisuutta edistäviä teknologisia valintoja vaikka ne olisivat kalliimpia.

Ratilainen Niina
Plan International Suomi